

Tantárgy neve: Perifériális társadalmi csoportok életmódja Life of those on the periphery	Tantárgy Neptun kódja: BTKVN542
	Tantárgyfelelős intézet: KVAI
	Tantárgyelem: Kötelező
Tárgyfelelős: R. Nagy József egyetemi adjunktus	
Javasolt félév: BA 6. félév, tavasz	Előfeltétel: Nincs
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja: Gyakorlati jegy
Kreditpont: 2	Tagozat: Nappali
Tantárgy feladata és célja: A szeminárium célja, hogy gyakorlati példákon, esztanulmányokon keresztül elmélyítse, és gyakorlati perspektívába helyezze a perifériális és hátrányos helyzetű társadalmi csoportok antropológiai nézőpontból című tárgyban tanult elméleti ismereteket. A tárgy közvetlenül kapcsolódik a Hátrányos helyzetűek életmódja című tárgyhoz, a roma kultúra tantárgyblokkhoz, illetve a mindenkori tanszéki terepmunkákhoz.	
Tantárgy tematikus leírása: <ol style="list-style-type: none"> 1. Módszertani kérdések a társadalom perifériáján élők életmódjának antropológiai problémáihoz (terepmunka sajátosságai, antropológiai kutatása) 2. Kitekintés I.: Esettanulmányok nyugat-európai és észak-amerikai példákkal 3. Kitekintés II.: Esettanulmányok Kelet-Európából 4. Fogalmi meghatározás: perifériális társadalmi csoportok. Mit jelent, mit sorolunk ide, hogyan használja a szakirodalom. 5. Hátrányos élethelyzetben túli perifériális csoportok: kulturális, gazdasági és politikai elit. 6. Fogalmak: „határon túli”-, „külhoni” 7. Periféria a városban 8. Periféria a faluban 9. Periféria-kultúrák közöttség 10. Cigányság és periféria 11. Szegénység és periféria 12. Hajléktalanság, mint periféria 13. Öregség, betegség mint periféria 14. Összegzés, értékelés 	
Félévközi számonkérés módja: –	
Értékelése: Szemináriumi részvétel, szemináriumi dolgozat készítése, és annak szóbeli ismertetése Feladatok általános elvárásai: szóbeli, kb. 30 perces előadás, amely saját terepkutatáson és szakirodalmakon alapul Témától függően minimálisan 5 szakirodalom tartalmi szerepeltetése elvárt. Írásbeli: minimum 15.000 karakteres írásbeli dolgozat, amely saját kutatáson és a téma szempontjából releváns szakirodalmon alapul, a tudományos szöveg általános kritériumai betartásával.	
Kötelező irodalom: Bóhm Antal 2003: Az ezredvég magyar társadalma. Budapest: Rejtjel. Csoba Judit 2009: Peremhelyzetű társadalmi csoportok társadalmi és munkaerőpiaci integrációja. Debrecen: Debreceni Egyetem. Dögei Ilona 2001: Miért nincs visszaút a tartós munkanélküliségből? In: Simonyi Ágnes szerk.: <i>Tizenegy falu, ötvenöt család. Kisgyermekes, munkanélküli családok hátrányos munkaerő-piaci térségeiben</i> . Munkatudományi tanulmányok. Közösen a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány. Struktúra-Munkaügy Kiadó, 27-39. Enyedi György – Tamási Péter 2001: Szegénység Magyarországon. Budapest: INFO-	

Társadalomtudomány, 54. 3–7.

G. Fekete Éva – Velkey Gábor 2002: Kutatási zárótanulmány. In: G. Fekete Éva szerk.: A tartós munkanélküliség kezelése vidéki térségekben. Miskolc-Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja Vidékfejlesztési Műhely, 9-60.

Kovách Imre - Nagy Kalamász Ildikó 2006: Társadalmi és területi egyenlőtlenségek. In: Kovách Imre szerk.: Társadalmi metszetek. Hatalom, érdek, individualizáció és egyenlőtlenség a mai Magyarországon. Budapest: Napvilág.

Szoboszlai Zsolt 2004: Szegénység, marginalizáció. Adalék a társadalmi egyenlőtlenségek értelmezéséhez. *Tér és Társadalom*. 18. évf. 2004/3. 25-42.

Ajánlott irodalom:

Barta Györgyi – Beluszky Pál – Berényi István 1975: A hátrányos helyzetű területek vizsgálata Borsod-Abaúj Zemplén megyében. *Földrajzi Értesítő* 3. 1975. 299-390.p.

Bognár Szabolcs – Udvari Kerstin 1998: A hajléktalanság néhány gyakorlati és elméleti kérdése Magyarországon. *Szociális Munka* 1998/4. 241-244.p.

Breitner Péter 1999: A hajléktalanná válás lépcsőfokai. *ESÉLY* 99/1. 84-108.p.

Orsovai Szilvia – Palotai Ilona – Pálinkó Éva 2002: A közhasznú munka „haszna”. In: Pongrácz László szerk.: Foglalkoztatást elősegítő munkaügyi kutatások. OFA Kutatási Évkönyv 2. Budapest, 2002. 50-62.

Szelényi Iván 2001: Szegénység, etnicitás és a szegénység „feminizációja” az átmeneti társadalmakban – Bevezetés. *Szociológiai Szemle* 4, 2001.: 5-13.

Tantárgy neve: Egészségügy antropológiai nézőpontból Health from anthropological point of view	Tantárgy Neptun kódja: BTKVN544
	Tantárgyfelelős intézet: KVAI
	Tantárgyelem: Kötelező
Tárgyfelelős: Molnár Ágnes egyetemi adjunktus	
Javasolt félév: BA 6. félév, tavasz	Előfeltétel: Nincs
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja: Kollokvium
Kreditpont: 2	Tagozat: Nappali
<p>Tantárgy feladata és célja:</p> <p>Az előadás során a hallgatók megismerkedhetnek azokkal társadalmi-gazdasági-kulturális-pszichológiai dimenziókkal, amelyek egy látszólag kizárólag biológiai tény, az egészség-betegség kérdését meghatározzák. E kérdésekkel elsősorban az orvosi antropológia (mely az alkalmazott antropológiák körébe tartozó biokulturális diszciplína) és az orvosi szociológia foglalkozik, de sok más tudományág is segítségünkre lehet a jelenségek értelmezésében (pl. epidemiológia, orvostörténet, klinikai medicina, patológia, genetika, magatartástudomány, pszichológiai antropológia, vallási antropológia stb.) Mindenképpen a vizsgálandó kérdések körébe tartozik, hogy a környezeti és genetikai tényezők miképpen befolyásolják az egyes társadalmak életét, az egyes társadalmak mennyire sikeresen adaptálódnak a meglévő környezeti feltételekhez, de antropológusként elsődleges feladatunknak mégis annak analízisét tekinthetjük, hogyan fogalmazzák meg az egyes kultúrák, szubkultúrák és rétegek kultúrák a maguk számára az egészség és a betegség koncepcióját.</p>	
<p>Tantárgy tematikus leírása:</p> <ol style="list-style-type: none"> Nézőpontok és megközelítési módok: az egészség-betegség vizsgálatának különböző aspektusai. A vizsgálat tárgyával foglalkozó tudományágak, rokontudományok, részterületek (orvosi antropológia, etnomedicina, orvosi szociológia, orvostörténet, epidemiológia, klinikai medicina, patológia, genetika, magatartástudomány, pszichológiai antropológia, vallási antropológia) megközelítésmódjai. Hogyan befolyásolják a betegségek az emberi kultúrákat és történelmet? Epidemiológia. Hogyan „termelnek ki” egyes kultúrák, társadalmak bizonyos betegségeket? Gazdasági-társadalmi egyenlőtlenségek és egészségi állapot: fizikai és mentális problémák az egyes etnikai-, réteg- és szubkultúrákban. A betegségek társadalmi okai: a társadalmi integráció mértéke, a társas támogatás és hiánya, kirekesztettség és egészségi állapot párhuzamai. Nemi, vagyoni, iskolai végzettség és foglalkozás szerinti rétegződés; földrajzi-regionális, származási különbségek: „benszülött” kultúrák, deprivált rétegek és bevándorlók pl. indián, cigány vagy emigráns csoportok egészségi helyzete a többségi társadalomhoz viszonyítva. Hogyan határozzák meg az egyes kultúrák a maguk számára az egészséget és a betegséget? A betegség és az egészség koncepciójának kulturális-társadalmi meghatározottsága. A betegség kialakulásával (etiológiájával), kezelésével, kimenetelével (prognózisával) kapcsolatos „Betegségmagyarázó Modellek” típusai. Orvoslási rendszerek. A hagyományos gyógyítási rendszerek: Egyensúlyi vagy ellentét-elméletek, humorális teória. (Görög, római, arab, hispán– latin-amerikai, indiai, kínai, ősi magyar és népi gyógyászat) Az európai (nyugati típusú) orvoslás fejlődése: a felvilágosodástól napjainkig. A biomedikális modell kialakulása: a modern orvoslás dehumanizálódása. Medikalizáció és hospitalizáció. Az orvostudomány mint uralkodó „világnézet”. Az orvoslás mint a társadalmi kontroll eszköze. A tradicionális és alternatív, valamint a populáris gyógyászati szektorok viszonya a modern medicinához: az egyes gyógyászati rendszerek ideológiai háttere, 	

emberképe, szolgáltatása a páciensek számára.

8. A test/lélek/szellem-felfogások kulturaközi összehasonlítása. A testet illető elképzelések különböző kultúrában: Optimális alak, alkat, nagyság, ruházat és testdíszítés (testtorzítások, -csonkítások, tetoválások, fogyó- és hízókérek, alakformálás, testépítés, kozmetikai sebészet). A nyugati civilizáció képe a női testről, a női nemről. Biológiai nem, társadalmi nem, szexualitás, szexuális felvilágosítás, a női test működésével kapcsolatos elképzelések az egyes kultúrákban (menstruáció, fogantatás). Elképzelések a testhatárokról (térhasználat is).
9. Normalitás és deviáció: Ki beteg és ki egészséges az egyes kultúrákban? Az egészség definíciója. Betegségkonceptiók. Mit tekintenek betegségnek, milyen létező állapotokat ismernek el vagy minősítenek betegségként? Ki jogosult arra, hogy megadja ezek meghatározását, és eldöntse, ki melyik csoportba tartozik? Hogyan viszonyul a társadalom a betegséghez, fogyatékhossághoz, mássághoz? Betegség és/vagy erkölcsi probléma? Mentális betegségek, bűnözés, eltérő szexuális orientáció stb. A betegség mint stigma (pl. AIDS, nemi betegségek, rák, elhízás, függőségek). „Morális pánik” a társadalom részéről.
10. Fájdalommagatartás és „panasznyelv”: a fájdalom kommunikációja a környezet felé: Hogyan alakítja a fájdalommagatartást a társadalmi-kulturális környezet? Hogyan „illik” szenvedni a különböző kultúrákban? Milyen változást hozott a modern medicina az orvoslás fájdalomhoz való viszonyában? Hol a fájdalom és betegség helye? A betegség szimbolikája. Szomatizáció: a társadalmi, morális és pszichikai problémák testi kifejeződései. A betegség megkonstruálása, környezeti konszenzus a tüneteket illetően: „betegség-entitások” kialakítása (pl. „népi betegségek” és kultúra-függő klinikai diagnózisok.)
11. Az élet és a halál „kulturája” Mi az élet? Mi a halál? Hogyan változott a halál megítélése, értékelése a nyugati kultúrában? Miért vált a halál tabuvá napjainkban? Milyen jellegzetességei vannak a haldoklás tradicionális és modern rituáléinak? „Szociokulturális halál” („voodoo-halál”, „boszorkány-halál”, kiközösítés, a modern orvoslás diagnosztikus címkéi). Hogyan változott az „öregedés” kulturális helyzete a halállal összefüggésben?
12. Gyógyító és beteg: egymáshoz való viszonyuk, orvos és beteg-szerep, ezek változásai, jelen viszonyai a nyugati világban. Nyugati orvoslás: az egészségügyi ellátás különböző területei, súlyuk, „használatuk” a betegek által: (populáris szektor, hagyományos szektor, alternatív és komplementer medicina.
13. A hivatásos szektor belső logikája, mozgatórugója, az orvosi szemléletbe való belenevelődés (enkulturáció), az orvosok és egyéb, a gyógyászatban dolgozó szakemberek társadalmának hierarchiája: hivatásrend, tekintélyelv (belső „szamárlétra”, presztízs).
14. Az orvosi-gyógyító tevékenység helye a társadalomban: orvos-beteg interakciók a szerepelmélet szemszögéből. Orvoshoz fordulás indoka, elkerülése; az orvos-beteg kapcsolat problémái, félreértések, a beteg együttműködésének hiánya (non-compliance). Társadalmi elismertség, gazdasági finanszírozás.

Félévközi számonkérés módja: –

Értékelése:

Az előadások és a kötelező szakirodalom anyagának ismeretére épülő vizsga (kollokvium).

Kötelező irodalom:

Babulka Péter – Borsányi László – Grynaeus Tamás szerk. 1989: Sípbal, dobbal...

Hagyományos orvoslás az Európán kívüli népek körében. Mindennapi hagyomány.

Budapest: Mezőgazdasági Kiadó.

Helman, Cecil G. 2003: Kultúra, egészség és betegség. Budapest: Melánia Kiadó.

Kisdi Barbara 2013: Mint a földre hullott mag. Otthonszülés Magyarországon – egy antropológiai vizsgálat tanulságai. Budapest: L'Harmattan Kiadó.

Kitzinger, Sheila 2008: A szülés árnyékában. Katarzis vagy krízis? Budapest: Alternatal Alapítvány.

Lázár Imre–Pikó Bettina szerk. 2012: Orvosi antropológia. Budapest: Medicina Kiadó.

Ajánlott irodalom:

Ambrus Zoltán 2012: Egészségszociológia. Budapest: Ábel Kiadó.

Buda Béla 1994: Fejezetek az orvosi szociológia és társaslélektan tárgyköréből. Budapest: Támasz Kiadó.

Oláh Andor 1986: Újhold, új király. A magyar népi orvoslás életrajza. Budapest: Gondolat.

Pilling János 2010: A halál a haldoklás és a gyász kultúranropológiája. Budapest: Semmelweis Kiadó és Multimédia Stúdió.

Tantárgy neve: Térségfejlesztés antropológiai problémái Anthropology of regional development	Tantárgy Neptun kódja: BTKVN545 Tantárgyfelelős intézet: KVAI Tantárgyelem: Kötelező
Tárgyfelelős: Ilyés Zoltán egyetemi docens	
Javasolt félév: BA 6. félév, tavasz	Előfeltétel: Nincs
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja: Gyakorlati jegy
Kreditpont: 2	Tagozat: Nappali
<p>Tantárgy feladata és célja: A tárgy a félév során olyan alapfogalmakkal és alapvető területfejlesztéssel kapcsolatos általános információkkal ismerteti meg a hallgatókat, amely lehetővé teszi interdiszciplináris látásmódra, más szakterületen kutatókkal való együttműködésre. A tárgy helyi nézőpontból vizsgálja és elemzi a helyi társadalom, és a globális rendszerek együttműködését. A félév során Magyarország régiói mentén az esettanulmányok keretei között recens területfejlesztési felvetésekkel foglalkozunk. Ezen témák kapcsolódnak a szak kutatási, gyakorlati tevékenységéhez.</p>	
<p>Tantárgy tematikus leírása:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fogalmi meghatározások. 2. Területfejlesztéssel kapcsolatos szabályozások Magyarországon. Jogi környezet áttekintése 3. Gazdasági egyenlőtlenségek 4. Településfejlesztés infrastrukturális kérdései (úthálózat, közmű, gáz, víz, áram, egyéb) 5. A területfejlesztés intézményrendszere, területfejlesztés, felzárkózás, hátrányos helyzet 6. Vidék fogalma, problémaköre a településfejlesztésben 7. Helyi fejlesztés, barnamezős, zöldmezős területek fejlesztése (fogalomhasználat, magyarországi példák) 8. Civil szervezetek szerepe a területfejlesztésben 9. Településfejlesztés, városfejlesztés 10. Szociális foglalkoztatás, vidék- és területfejlesztési programok 11. konkrét esettanulmány ismertetése (pl. egy település településfejlesztési programja) 12. Környezetgazdálkodás, fenntarthatóság 13. Összehasonlítás egy EU-s ország és magyarországi területfejlesztési politikájában 14. K+F(+I), kultúra és területfejlesztés kapcsolata 	
<p>Félévközi számonkérés módja: írásbeli dolgozat és prezentáció Számonkérés módja: Szóbeli: kb. 30 perces előadás, amely szakirodalmon alapul (Nem csak elektronikus szakirodalom!) Témától függ, de minimálisan 5 nyomtatott szakirodalom tartalmi szerepeltetése. Strukturált, kidolgozott gondolatok. Írásbeli: minimum 20.000 karakteres írásbeli dolgozat, amely szakirodalmon alapul (Nem csak elektronikus szakirodalom!) Témától függ, de minimálisan 5 nyomtatott szakirodalom tartalmi szerepeltetése. Strukturált, kidolgozott gondolatok. tudományos szöveg általános kritériumai betartásával.</p>	
<p>Értékelése: Teljesítmény értékelésének aránya: órai szóbeli beszámoló 40%, órai aktivitás 10%, dolgozat 50%. Ötfokozatú értékelés: 5: 90%; 4: 80 %; 3: 70 %; 2: 60%; 1: <60%.</p>	
Kötelező irodalom:	

- A. Gergely András 1993: Urbanizált méhkas, avagy a helyi társadalom. Budapest: MTA PTI.
- Baranyi Béla 2004: A határmentiség dimenziói. Magyarország és keleti államhatárai. Budapest-Pécs: Dialóg Campus, 19-38.; 82-114.
- Beluszky Pál 1997: Borsod-Abaúj-Zemplén megye falusi településeinek típusai. In: Vég kiárúsítás I. Válogatott társadalomföldrajzi tanulmányok. Budapest: MTA RKK, 160-193.
- Beluszky Pál 1997: Krasznokvajda – egy alsófokú központ (?) gondjai a Csereháton. In: Vég kiárúsítás I. Válogatott társadalomföldrajzi tanulmányok. Budapest: MTA RKK, 128-159.
- Birkhölzer, Karl: The Role of Social Enterprise in Local Economic Development. Paper for the 2nd EMES International Conference on Social Enterprise 1 st to 4th of July in Trento.
http://www.euricse.eu/sites/default/files/db_uploads/documents/1254754553_n170.pdf
- Illés Iván 2007: Regionális gazdaságtan. Budapest: Typotext.

Ajánlott irodalom:

(beszámoló témájától függően)

- Altvater, E. – Sekler, N. szerk. 2006: Solidarische Ökonomie, Hamburg: VSA-Verlag
- Baranyi Béla 2002: A határmentiség, a határon átnyúló kapcsolatok és a vidékfejlesztés összefüggései az Észak-Alföldi Régió peremterületein. In: Láng – Lazányi – Németh: Tartamkísérletek, tájtermesztés, vidékfejlesztés. Nemzetközi konferencia. Debrecen–Nyírlugos–Nyíregyháza–Livada, 2002. június 6-8. II. kötet. Debrecen: DE Agrártudományi Centrum, 13-18.
- Beluszky Pál – Győri Róbert 2003: „A város láz, a nyugtalanság, a munka és a fejlődés”: Magyarország városhálózata a 20. század elején. *Korall*, 11-12. 2003. május, 199-238.
- Csatári Bálint 2002: A kistérségek a magyar területfejlesztés rendszerében. In: Radnóti Éva szerk. Regionális fejlődés Európában és Magyarországon. Budapest: Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ, 147-164.
- Enyedi György 1980: Falvaink sorsa. Budapest: Magvető.
- Enyedi György 1996: Regionális folyamatok Magyarországon. Ember, település, régió. Budapest: MTA.
- Enyedi György 2001: Településformáló folyamatok. *Educatio*, 10. 2001. 4. 663-669.
- Hardi Tamás – Mezei István 2003: A szlovák közigazgatás és területfejlesztés aszimmetriái. *Tér és Társadalom*, 17. 2003. 4. 127-155.
- Illés Iván 2002: Közép- és Délkelet-Európa az ezredfordulón. Átalakulás, integráció, régiók. Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó.
- Kanalas Imre – Nagy Gábor szerk. 2003: Régiók az információs társadalomban. Kecskemét: MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete.
- Kovács Teréz 2003: Vidékfejlesztési politika. Budapest-Pécs: Dialóg Campus, 19-63.
- Nárai Márta 1999: A határ mente mint élettér. In: Nárai Márta szerk.: Elválaszt és összeköt a határ. Pécs-Győr: MTA RKK, 129-158.
- Rechnitzer János 1999: Határmenti együttműködések Európában és Magyarországon. In: Nárai Márta szerk.: Elválaszt és összeköt a határ. Pécs-Győr: MTA RKK, 9-72.
- Somlyódy Edit 2003: A városok helye és szerepe a kistérségi közigazgatási rendszer kialakulásában. *Magyar Közigazgatás*, 53. 2003. 7. 413-423.
- Timár Judit – Velkey Gábor szerk. 2003: Várossiker alföldi nézőpontból. Békéscsaba-Budapest: MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, MTA Társadalomkutató Központ.